

IDENTITATE ȘI ALTERITATE 5
STUDII DE ISTORIE POLITICĂ ȘI CULTURALĂ

Editat cu sprijinul
Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Rudolf Gräf

Prof. univ. dr. Ioan Bolovan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SPAȚIILE ALTERITĂȚII. Simpozion (Lugoj)

Identitate și alteritate: studii de istorie politică și culturală: [lucrările simpozionului "Spațiile alterității", Lugoj, edițiile 2008, 2009 și 2010] / Editori: Bărbulescu Constantin, Bonda Ioana, Cârja Cecilia, ... - Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2011

ISBN 978-973-595-326-3

I. Bărbulescu, Constantin, istorie (ed.)

II. Bonda, Ioana Mihaela (ed.)

III. Cârja, Cecilia (ed.)

94(498.4)(063)

© 2011 Editorii volumului. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul editorilor, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./Fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
CATEDRA DE ISTORIE MODERNĂ**

IDENTITATE ȘI ALTERITATE

5

STUDII DE ISTORIE POLITICĂ ȘI CULTURALĂ

EDITORI:

CONSTANTIN BĂRBULESCU

IOANA BONDA

CECILIA CÂRJA

ION CÂRJA

ANA VICTORIA SIMA

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2011

CUPRINS

Considerații introductive	7
1. Ideologie și acțiune politico-națională	
NICOLAE BOCȘAN, Ideologie și acțiune politică la Eftimie Murgu (1842–1845).....	9
LORÁND L. MÁDLY, Între Revoluție și Reformă. Debutul și caracteristicile regimului neoabsolutist în Transilvania	23
LORÁND L. MÁDLY, Problematika națională din Transilvania reflectată în corespondența diplomatică austriacă – cazul misiunii și al consulatului austriac din București	31
OVIDIU EMIL IUDEAN, Solidarități politico-naționale la românii nășăudeni în timpul alegerilor parlamentare de la începutul secolului XX.....	36
2. Istoria bisericii și a vieții religioase în secolele XVIII-XXI	
OVIDIU GHITTA, Episcopul Grigore Maior și biserica din Sărauad.....	45
PAVEL VESA, Cători și binefăcători în mediul ecleziastic arădean (secolele XVIII-XX). Câteva considerații	54
ANA VICTORIA SIMA, Despre inovațiile „latine” introduse în Biserica Română Unită la jumătatea secolului al XIX-lea	71
MIHAELA BEDECEAN, Alterități confesionale în Transilvania reflectate în presa românească (1865–1873)	83
ION CÂRJA, Elite ecleziastice transilvane în context central european. Sfântul Scaun și numirea cardinalilor în Bisericile greco-catolice din Imperiul habsburgic/austro-ungar (a doua jumătate a secolului al XIX-lea).....	92
DIANA COVACI, Sinodul provincial de la 1900: celebrarea și reafirmarea identității românilor greco-catolici	111
CAMELIA ELENA VULEA, O parohie ortodoxă în secolul XX. „Monografia comunei Câmpuri-Surduc scrisă de preotul Ioan Budoiu la anul 1904”	123
LAVINIA BUDA, Uniunea Mariană a Femeilor Române Unite din Eparhia greco-catolică de Cluj-Gherla.....	130
CLAUDIU CĂLIN, Ordinul Surorilor de Notre Dame în Dieceza de Timișoara (1923–1949)	140
CIPRIAN GHIȘA, Aspecte ale identității confesionale la începutul mileniului III. Studiu de caz: Biserica Greco-Catolică din România	156

Solidarități politico-naționale la românii năsăudeni în timpul alegerilor parlamentare de la începutul secolului XX

Ovidiu Emil Iudean

Începutul secolului XX i-a găsit pe românii năsăudeni sub aceleași auspicii precum în anii ultimei jumătăți ai veacului precedent: în luptă pentru drepturile lor economice, sociale, cultural-educaționale.

După 1851, principalele obiective ale năsăudenilor au vizat câștigarea unor drepturi precum înființarea unui district autonom românesc care să înglobeze teritoriile fostului Regiment II de graniță, redobândirea fostelor fonduri grănicerești în vederea utilizării lor în scopuri educaționale și recâștigarea posesiunilor montane care au aparținut grănicerilor. Cele mai multe dintre aceste au fost obținute în perioada existenței Districtului autonom românesc al Năsăudului (1861–1876)¹, însă, odată cu desființarea acestuia prin alipirea lui la comitatul Bistriței – formându-se astfel o nouă unitate administrativ-teritorială, comitatul Bistrița-Năsăud – demersurile politice ale năsăudenilor au căpătat o nouă direcție, cea a luptei pentru păstrarea beneficiilor câștigate în perioada amintită, în condițiile unei tot mai intense campanii de maghiarizare întreprinsă de autoritățile de la Budapesta de-al lungul ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea și la începutul secolului următor².

În acest context, românii năsăudeni au optat să se ralieze deciziilor liderilor mișcării naționale a românilor ardeleni și să adopte ca tactică politică pasivismul. În consecință, foștii grăniceri au refuzat să trimită în Parlamentul de la Budapesta pe vreunul dintre ai lor, acest fapt neînsemnând că, în alegerile dietale care s-au desfășurat în cercul electoral al Năsăudului românii s-au abținut de la a lua parte la acestea. Cu toate că lupta politică s-a dat între candidați de alte naționalități, românii cu drept de vot – care constituiau majoritatea alegătorilor din acest cerc electoral – au fost adesea ușor de atras spre unul dintre candidații la mandatul de deputat prin diferite tactici electorale neconstituționale și promisiuni care, de cele mai multe ori, nu au fost respectate³.

Pe fondul acestei situații din timpul campaniilor electorale și a alegerilor dietale și, totodată, pe cel al necesității tot mai vădite de a beneficia de un reprezentant politic căruia să i se adreseze în tot mai numeroasele probleme cu care se confruntau – fie individual, fie ca și comunitate – năsăudenii au decis ca la alegerile din anul 1896 să

* Realizarea acestei lucrări a fost sprijinită de un grant oferit de Autoritatea Națională Pentru Cercetare Științifică, CNCS-UEFISCDI, proiect numărul PN-II-ID-PCE-2011-3-0040.

¹ Nestor Șimon, *Vasile Nașcu - Viața și faptele lui*, Năsăud, Editura Librăriei "M. Onișor", 1911, p. 159-181.

² Adrian Onofreiu, „Contribuții documentare privind istoria comitatului Bistrița-Năsăud 1876-1899”, în *Arhiva Someșană*, 5, 2006, p. 289-437.

³ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 90 /1884.

părăsească pasivitatea și să numească un candidat român, descendent al foștilor grăniceri. În ciuda criticilor dure pe care presa naționalistă („*Gazeta Transilvaniei?*”, „*Tribuna?*”) le-au adus năsăudenilor pentru opțiunea lor de a părăsi pasivitatea, aceștia au rămas consecvenți și au propus ca și candidat pe fostul director al gimnaziului de la Năsăud și al Fondurilor Grănicerești, profesorul Ion Ciocan⁴.

Opțiunile politice ale acestuia, acceptate de cea mai mare parte a intelectualității năsăudene, erau determinate în mare măsură de situația politică locală. În fruntea comitatului Bistrița-Năsăud se aflase până cu puțin timp înainte de alegerile din 1896 Dezső Bánffy, cel care avea misiunea de a forma și conduce noul guvern. Acesta se remarcase printr-o amplă activitate de maghiarizare îndreptată îndeosebi împotriva administrării fondurilor școlare năsăudene de către români, militând pentru trecerea lor în administrarea statului. În perioada în care s-a aflat la conducerea gimnaziului năsăudean și a Administrației Fondurilor, Ion Ciocan a înțeles necesitatea colaborării cu Bánffy, considerând că singura soluție menită să stăvilească procesul de maghiarizare și deposedere de drepturi a năsăudenilor o constituia acceptarea unui compromis, în care, în schimbul unor concesiuni făcute autorităților comitatense, românii din ținutul Năsăudului să beneficieze în continuare de drepturile lor.

Relația pe care Ion Ciocan o stabilise cu Bánffy i-a atras liderului năsăudean numeroase critici dure din partea presei naționaliste românești. Cu toate acestea, la alegerile din 1896, colaborarea cu fostul comite-suprem de Bistrița-Năsăud, i-a fost favorabilă lui Ion Ciocan. Acesta, alegând să candideze pe listele partidului liberal maghiar, aflat la guvernare, a obținut sprijinul primului-ministru Bánffy, fapt care a înlesnit câștigarea mandatului de deputat. Ca urma, la alegeri Ion Ciocan nu a avut contracandidat, astfel încât, în conformitate cu prevederile legii electorale maghiare din 1874, a fost ales prin aclamații. Așadar, începând din 1896, năsăudenii au avut un reprezentant român în dieta maghiară.⁵

Trecând cu succes printr-o nouă campanie electorală în anul 1898, ca urmare a numirii sale în postul de profesor al Catedrei de limba și literatura română a Universității din Budapesta – fapt care, potrivit legislației maghiare, necesita depunerea mandatului de deputat fără a-i exclude însă dreptul de a candida în vederea reobținerii lui⁶ –, Ion Ciocan și-a depus candidatura, pentru a treia oară de-a lungul carierei sale, la alegerile parlamentare din anul 1901.

Situația politică din capitala maghiară se schimbase odată cu venirea la putere a lui Kálman Széll. Acest fapt avea să afecteze în mod negativ ascensiunea politică a lui Ion Ciocan. Liderul politic năsăudean era privit cu suspiciune de către noul prim-ministru datorită colaborării sale cu Deszö Bánffy, predecesorul și adversar al lui Széll⁷. La această stare nefavorabilă fostului deputat năsăudean a contribuit și presa maghiară fidelă lui Bánffy. „*Tribuna?*” preia un articol apărut în „*Magyar Szó?*”, ziarul „de casă” al fostului premier, în care activitatea lui Ciocan în folosul autorităților maghiare era amplu prezentată, insistându-se asupra aportului adus de liderul năsăudean la împlini-

⁴ Arhivele Naționale ale Statului, Direcția județeană Bistrița Năsăud (în continuare (DJANBN), colecția personală *Ion Ciocan*, dosar nr. 212, f. 69.

⁵ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 237/1896.

⁶ *Telegraful român*, nr. 95/1989.

⁷ Mária Ormos, Béla Király (editori), *Hungary: government and politics, 1848-2000*, New York, Columbia University Press, 2001, p. 124-125.

rea intereselor maghiare în ținutul Năsăudului. Intenția articolului din „*Magyar Szó*” era aceea de a-l determina pe primul-ministru Széll să-i acorde lui Ciocan sprijinul guvernului în vederea obținerii unui nou mandat de deputat. Evident, articolul din „*Tribuna*”, intitulat „*Bánffy și Csokán János*”, fructifică această ocazie pentru a aduce o critică aspră fruntașului năsăudean. Redând o parte din articolul gazetei maghiare – care conținea informații exagerate privind activitatea deputatului și profesorului român – „*Tribuna*” subliniază aportul lui Ciocan la maghiarizarea gimnaziului năsăudean, la trecerea fondurilor fondurilor grănicerești în mâinile administrației maghiare, precum și la educarea studenților români de la Universitatea din Budapesta în spiritul național maghiar⁸.

În anul electoral 1901 gazetele românești au publicat o serie de articole în care era prezentată îngrijorarea liderilor mișcării naționale față de activitatea politică desfășurată de intelectualitatea românească din Năsăud. Pe lângă deja obișnuitele critici aduse deputatului guvernamental Ion Ciocan, în apropierea campaniei electorale și a alegerilor, presa românească atrăgea atenția asupra susținerii acestuia și a programului partidului liberal maghiar. Este înfierată „ținuta politică oportunistă” a fruntașilor năsăudeeni, care, urmându-l pe Ciocan, au transformat Năsăudul dintr-un centru al românismului într-unul al decadenței naționale și al maghiarizării.⁹

Pe fondul disensiunilor politice dintre Széll și Bánffy și a acestei campanii de presă nefavorabile, Ion Ciocan urma să vină în fața alegătorilor din cercul electoral al Năsăudului pentru a le solicita încrederea și acordarea votului în vederea obținerii unui nou mandat în parlamentul maghiar. Privit cu ochi acuzatori de mișcarea națională românească, ca trădător al intereselor acesteia, și neputându-se baza în mod sigur pe sprijinul guvernului, liderul năsăudean îi avea de partea lui doar pe colaboratorii săi fideli din sânul intelectualității, majoritar românești, năsăudene.

La 15 septembrie are loc la Năsăud adunarea alegătorilor din acest cerc electoral. În cadrul acesteia, Ion Ciocan a susținut o cuvântare în care și-a prezentat activitatea parlamentară din ciclul 1896–1901 și, totodată, a expus celor adunați programul său politic pentru un nou mandat de deputat, pentru care și-a anunțat oficial candidatura¹⁰.

În urma discursului liderului năsăudean și a anunțării candidaturii sale, cei prezenți au decis să acorde sprijinul lor exclusiv unui candidat originar din ținut, cunoscător al chestiunilor interne, care nu putea fi altul decât fostul deputat Ion Ciocan, refuzând astfel susținerea unui candidat străin: „*Alegătorii din cercul electoral al Năsăudului întruniți în adunarea electorală declară, că ei pentru ciclul dietal 1901–1906 vor adera și vor vota numai pentru un atare candidat care este din ținutul nostru și care cunoaște trebuințele și interesele populației și resping orice candidatură a unei persoane străine*”¹¹.

Poziția adoptată în adunarea de pe 15 septembrie venea ca urmare a unor zvonuri care circulat în comitatul Bistrița-Năsăud privitoare la o posibilă candidatură a unui politician evreu din Budapesta¹².

Conducerea comitetului cercual al partidului liberal maghiar, reprezentat de președintele Paul Tanco, vicepreședintele Iosif Luchi și secreterul Nicolau Catarig,

⁸ *Tribuna*, nr. 68/1901.

⁹ *Tribuna poporului*, nr. 19/1901.

¹⁰ DJANBN, colecția personală *Ion Ciocan*, dosar 135, f. 4-11.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Iosif Uilăcan, „Ion Ciocan în alegerile parlamentare din cercul electoral năsăudean (sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX)” în *Anuarul profesorilor de istorie din România - filiala Bistrița-Năsăud*, nr. 1, 2006, Bistrița, p. 10-11.

anunța la 23 septembrie că un locuitor al Budapestei, pe nume Marcel Beck, a intervenit pe lângă autoritățile comitatului și, după ce a avut întruniri cu mai mulți funcționari administrativi din comitat, a pus bazele unei noi facțiuni liberale locale. Se făcea astfel apel și la sentimentele românești ale năsăudenilor. Prin urmare, datorită proclamării lui Beck ca și candidat pentru alegerile de deputat din partea acestei noi facțiuni liberale, în cercul Năsăudului lupta electorală avea să se dea între doi candidați aderenți ai programului Partidului Liberal Maghiar¹³.

Conștient de susținerea pe care Beck o avea din partea autorităților maghiare, Ion Ciocan, alături de intelectualii fideli lui, încep o amplă campanie electorală. În acest sens realizează un afiș electoral de mari dimensiuni – peste 1 metru lungime și 0,5 metri lățime – prin care alegătorii erau informați de către „Comitetul liberal”, semnatul afișului, că nici legea și nici funcționarii administrativi nu-i pot opri să-și exercite dreptul de vot în favoarea lui Ion Ciocan. Scris în format trilingv – română, maghiară și germană – afișul îndemna alegătorii să-l voteze pe fostul deputat al cercului „care ca om din ținutul nostru ne cunoaște referințele noastre” și, prin urmare, îi va putea reprezenta mai bine decât un necunoscut: „Nici legea, nici dregătoriiile nu ne opresc, ca în 2 Octombrie a.c. întruniți în un gând se ne prezentăm la urmă și se realegem de deputat pe CIOCAN care ca om din ținutul nostru ne cunoaște referințele noastre și desigur și în viitor ne va înainta interesele noastre mai bine decât oricare altul necunoscut”¹⁴. Sloganul din final al afișului era: „Nu-ți da votul. Nu-ți pune soarta în mâna străinului!”¹⁵.

Alegerile de la Năsăud, din octombrie 1901, sunt prezentate pe larg într-unul din articolele „Gazetei Transilvaniei?”. După ce este descris procesul electoral în sine, autorul articolului își concentrează atenția pe eșecul candidatului guvernamental român și pe urmările acestui fapt. Astfel, aflăm că Ion Ciocan a pierdut alegerile la o diferență relativ mică, de doar 60 de voturi în favoarea „jidanului Beck” – mai precis, diferența a fost de 63 de voturi. În continuare, gazeta brașoveană se întreabă retoric dacă opțiunea intelectualității „decadente” năsăudene de a adopta tactica activismului politic prin susținerea unui candidat propriu, român, pentru funcția de deputat în parlamentul maghiar a fost benefică, în condițiile în care reprezentantul lor a fost învins. Năsăudeni se făceau vinovați de trădarea solidarității românilor ardeleni prin politica lor diferită de cea a mișcării naționale. Acum, odată ce tactica lor activistă se soldase cu un eșec la alegeri, cu atât mai mult sunt apostrofați pentru depărtarea de pasivism și rechemați să urmeze deciziile luate de conferințele naționale.¹⁶

Nu greșea deloc „Gazeta Transilvaniei?” în cele afirmate. Într-adevăr, la alegerile din octombrie 1901, Ciocan a fost lipsit de sprijinul guvernului, singurele elemente pe care s-a putut baza au fost intelectualii năsăudeni, care, așa cum se precizează și în articolul mai sus citat, nu l-au dezamăgit. În ciuda acestui fapt, Ion Ciocan a reușit să strângă numai 328 de voturi, insuficiente pentru a-l depăși pe candidatul Marcell Beck care a obținut 391. Înfrângerea liderului năsăudean a fost ușor de prevăzut dacă avem în vedere prevederile legii electorale maghiare. În comitatul Bistrița-Năsăud existau două cercuri electorale: Bistrița și Năsăud. În anul 1901, în cercul electoral al Năsăudului

¹³ DJANBN, colecția personală *Ion Ciocan*, dosar 212, f. 65.

¹⁴ *Ibidem*, dosar 7, f. .3.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 211/1901.

numărul alegătorilor era de 882, dintre aceștia 485 fiind români, 99 maghiari, 75 sași, 91 evrei și 32 de alte etnii. În ciuda superiorității alegătorilor români, existau diferențe mari în favoarea celorlalte etnii în ceea ce privește ponderea alegătorilor în raport cu populația respectivei etnii. Alegerile se făceau în funcție de listele de alegători pregătite din timp de o comisie centrală. Cei care se regăseau pe acestea urmau ca în ziua votării să se deplaseze în unul dintre cele două centre, în funcție de domiciliu. Prin urmare, procesul electoral putea fi ușor influențat în favoarea celor care se bucurau de sprijinul guvernului¹⁷.

Din bogata corespondență aflată în colecția Ion Ciocan din cadrul Direcției Județene Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale, se poate creiona o schiță care să reliefeze îndeaproape cele întâmplate la alegeri. Despre intervențiile și presiunile pe care autoritățile administrative și funcționarii le-au făcut asupra persoanelor cu drept de vot din cercul electoral al Năsăudului au aflat și apropiații lui Ciocan. Prin urmare, liderul năsăudean, punându-și în mișcare întregul grup de susținători, a început o amplă campanie de strângere de dovezi prin care să demonstreze că alegerile au fost fraudate de oamenii candidatului Marzell Beck. Aflat la Budapesta, unde își exercita atribuțiile ca profesor de limba și literatura română la universitate, Ciocan coordonează întreaga acțiune ca un veritabil lider politic. Într-una dintre scrisorile adresate lui Paul Tanco, fostul deputat își exprimă mulțumirea față de reacțiile pozitive primite din mediile politice din Transilvania și Ungaria. La Cluj, Dej și Budapesta exista o stare de nemulțumire vizavi de modul în care candidatul Beck a câștigat alegerile în dauna lui Ciocan. Solidari cu liderul năsăudean sunt și colegii săi, profesorii de la universitate.

Susținerea primită din cercurile amintite îi determină pe Ciocan și intelectualii din jurul său să-și continue acțiunea de contestare a alegerii lui Beck, în ciuda faptului că: „...*asupra mea se fac ză de ză încercări să stau liniștit și să uit cele întâmplate, căci toate se vor întocmi. Asta o fac cei vinovați*”, însă fostul deputat este convins să continue: „*La toate încercările am rezistat, rezist și voi rezista*”¹⁸.

În continuare, își avertizează colaboratorii din ținut că și asupra lor vor urma să se facă astfel de presiuni: „*Judecând după încercările ce se fac și acu asupra mea, presupun, ba aud chiar că s-ar face încercări pentru a va momi și pe voi. Eu însă nu cred că reușesc nici față de voi*”¹⁹.

Scrisoarea fostului deputat năsăudean se încheie cu sfaturile pe care intelectualii năsăudeni fideli lui să le urmeze în vederea reușite acțiunii lor: „*Protestul contra alegerilor, cum ți-am scris, se poate face numai pe bază de probe valabile. Până nu le am nu se poate lucra cu temei. Vă rog deci procurați tot ce puteți și grăbiți a-mi trimite probele, căci nu-i mult timp!! La finea săptămânii viitoare am să vin acasă. Până atunci trebuie gătat totul aici ca să se poată isprăvi acolo prescrierea protestului și a plenipotenței*”²⁰. Totodată, nu uită să le mulțumească pentru susținerea acordată.

În una din scrisorile trimise ulterior atrăgea atenția asupra legitimității și necesității demersului lor în folosul românilor din ținutul Năsăudului. Nu uita să amintească importanța deosebită pe care o aveau acțiunile lor, a celor din comitat, mult mai bine informați despre cele petrecute la alegeri. În contextul unor reacții potrivnice ale

¹⁷ Iosif Uilăcan, „Ion Ciocan în alegerile parlamentare...”, p. 17.

¹⁸ DJANBN, colecția personală Ion Ciocan, dosar 5, f.22-23.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

partidei lui Beck, Ciocan recomanda strângerea de declarații referitoare la presiunile făcute de cei care doreau să împiedice buna realizare a demersului lor și încurajarea martorilor prin sublinierea legalității și onestității mărturiilor date de aceștia²¹.

Pe lângă faptul că îl informau în permanență despre cele întâmplate în comitatul Bistrița-Năsăud – în speță acțiunile oamenilor lui Beck, dintre care cel mai activ era protopretorele cercual Bodo Kálmán – partida fidelă lui Ciocan s-a implicat într-o amplă activitate de strângere de declarații ale alegătorilor asupra cărora s-au făcut presiuni pentru a nu vota în favoarea liderul năsăudean sau pentru a-i acorda votul lui Beck. Dintre intelectualii Năsăudului cei mai implicați în acest sens au fost: Nestor Șimon, Paul Tanco, Grigore Pletos, Ioan Gheție. Aceștia au adunat o serie de declarații care probau acțiunile ilegale ale funcționarilor administrativi cercuali împotriva persoanelor cu drept de vot din ținut, fapt ce a dus la pierderea alegerilor de către Ciocan. Legea permitea atacarea validității alegerilor în termen de 30 de zile. Cei care puteau să facă acest lucru erau alegătorii care nu au participat la procesul electoral, numărul minim fiind de 10 contestatari. Aceștia trebuiau să dovedească că procesul electoral a fost viciat și să aducă mărturii în acest sens.²² Astfel, din declarații strânse, aflăm că doi învățători din Parva, după ce s-au făcut presiuni asupra lor din partea primarului Maței Sălăgean în vederea acordării votului lor candidatului Beck sau, măcar, abținerea de la acest drept, nu au cedat, însă au fost împiedicați să-și exercite votul din cauză că în noaptea precedentă alegerilor li s-au furat caii cu care urmau să se deplaseze spre Năsăud. În Bistrița-Bârgăului, mai mulți alegători, deși intenționau să voteze cu Ion Ciocan, au fost „*ademeniți*” de primarul din comună, Simion Buta, să voteze cu Marzell Beck în schimbul a 20 de coroane sau a promisiunii intervenției în favoarea unora dintre ei într-un proces cu locuitorii unei comune săsești. În Prundul-Bârgăului viceprimarul Ioan Moişan a plătit cu 20 de coroane pe George Albu și pe Dănilă Bruj pentru a vota cu Marzell Beck. Pentru că primul dintre cei doi a votat cu Ion Ciocan, primarul comunei, Teofil Vlad, „*m'a vătămat în tot chipul și mi-a cerut banii înapoi*”. Notarul din Josenii-Bârgăului, Borbely Miklos a plătit cu câte 2 coroane mai mulți alegători pentru a vota cu Beck. O parte dintre aceștia au făcut-o, alții au refuzat, votând cu Ciocan. Nu numai alegătorii români de pe Valea Bârgăului au fost supuși presiunilor în preajma alegerilor, ci și alegători de alte naționalități: Sútő Székely István din Nimigea-Ungurească, în vârstă de 81 de ani, fost participant la Revoluția de la 1848, în ciuda faptului că aflase de promisiunile electorale ale lui Beck „*a făgăduit pentru biserica noastră reformată din Magyar Nemegye [...] una mie de arginți, pentru biserica cea românească și cea jidovească câte 300 de florin*” optează să voteze cu Ion Ciocan, însă, la aflarea intențiilor sale, este scos de pe listele de alegători de către notarul Farkas; Bengfeld Herman, din Năsăud, auzind că regimul recomandă susținerea lui Marzell Beck, l-a votat deoarece „*eu ca om de gheșeft nu am vrut să-mi periclitez existența*”. Presiuni au fost făcute și asupra preoților, așa cum este cazul parohului Grigore Fetti din comuna Suplai, dar și asupra primarilor. Asupra lui Toader Pinte, primarul din aceeași localitate, au fost făcute presiuni din partea notarului Demetriu Man și, în ciuda faptului că ar fi vrut să voteze cu Ion Ciocan, a cedat la „*multele, asprele pedepse cu care am fost amenințat*”, votând cu Beck²³.

²¹ *Ibidem*, f. 62-63.

²² Iosif Uilăcan, „Ion Ciocan în alegerile parlamentare...”, p. 17.

²³ DJANBN, colecția personală *Ion Ciocan*, dosar 2, f. 23, 49, 54, 79, 95, 98, 123, 126; dosar 4, f. 242, 243, 246, 247.

Contestația împotriva validității alegerii lui Marzell Beck a fost depusă de susținătorii lui Ciocan, la data de 1 noiembrie 1901, spre a fi soluționată de Curtea de Casație (Curia). La 10 ianuarie 1902 ea a fost respinsă, astfel încât mandatul lui Marzell Beck a fost validat. Noul deputat al cercului Năsăudului nu avea însă să ocupe pentru multă vreme această poziție deoarece, în 1903, a intrat în incompatibilitate de funcții și a fost nevoit să-și depună mandatul²⁴.

Primele două luni ale anului 1903 aveau să fie deosebit de agitate din punct de vedere politic în comitatul Bistrița-Năsăud. O imagină exactă, din perspectiva celor întâmplate în această perioadă, ne-o oferă jurnalul ținut de profesorul universitar Ion Ciocan. În 1902, deputatul cercului năsăudean, Marzell Beck, intrase în incompatibilitate. Ion Ciocan nu ne oferă detalii despre această situație din cauză că nu cunoștea împrejurările care au provocat-o. Cert este că, fără implicarea liderului năsăudean, deputatul Beck a fost nevoit să-și depună mandatul și să se prezinte în fața juriului dietal pe data de 19 ianuarie. Acest lucru nu s-a mai întâmplat, deputatul Beck renunțând la mandat. În aceste condiții era necesară organizarea unei noi alegeri în Năsăud²⁵.

În această perioadă de sfârșit de ianuarie în mediile politice înalte din Budapesta s-a produs o schimbare de atitudine vizavi de candidatura lui Ion Ciocan pentru funcția de deputat al cercului Năsăudului. Dacă la alegerile din octombrie 1901 liderul năsăudean fusese lipsit de sprijinul guvernului, în preajma celor programate pentru începutul lui februarie 1903 se profila o altă situație, favorabilă acestuia. Astfel, în 17 ianuarie 1903, comitele de Bistrița-Năsăud, Bethlen Pál, îi telegrafiază lui Ion Ciocan spre a-l invita să-l viziteze a doua zi, în Bistrița. Pe 18 ianuarie, între comitele Bethlen și Ion Ciocan are loc o întrevedere în urma căreia omul politic năsăudean află că, în urma abdicării lui Beck, cei din clubul liberal budapestan și chiar primul ministru Széll ar dori ca acesta să-și depună candidatura pentru mandatul de deputat. Un factor important pentru această schimbare l-a constituit și susținerea de care Ion Ciocan se bucura în cercul său. În plus, pentru a-l convinge să accepte propunerea au fost rugați să intervină pe lângă Ciocan și dr. Iosif Gall (membru al Casei Magnaților) și deputatul guvernamental George Szerb, ambii apropiați ai acestuia²⁶.

Ion Ciocan dă răspuns afirmativ, cu precizarea că „*primesc de mă vreau alegătorii, dar nu umblu după deputăție*”. În continuare, comitele îl mai informează pe Ciocan că la Budapesta se dorea o „alegere unanimă”, despre aceasta fiind înștiințat și judele cercual Páp Lászlo care urma să se ocupe de cele necesare în vederea reușitei electorale depline. Rezultatul întrevederii cu Bethlen Pál a fost comunicat pe 19 ianuarie lui Paul Tanco, unul dintre colaboratorii cei mai apropiați ai lui Ion Ciocan. Vestea susținerii de care liderul năsăudean se bucura din partea clubului liberal și a guvernului îi produce o satisfacție profundă lui Tanco, care îl și sfătuiește să accepte. Precum lui Bethlen, Ciocan îi răspunde că primește doar dacă „*mă candidează*” clubul comitatens năsăudean și că „*nu umblu însă după deputăție și nu țin nici programă stând tot pe cea veche*”. Este interesant modul în care politicianul român optează să acționeze în această campanie electorală. Probabil dezamăgit de cele întâmplate în octombrie 1901 și

²⁴ *Ibidem*, dosar 181, f. 2.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, f.2 verso.

ambitioan de solicitarea partidului de la putere de a-și depune candidatura, Ion Ciocan preferă să abordeze această campanie de pe poziții de forță²⁷.

Și-au exprimat susținerea pentru Ciocan un număr mare de intelectuali năsăudeni, membrii ai clubului comitatens liberal. Într-adevăr, guvernanții erau bine informați în legătură cu sprijinul de care se bucura Ciocan la Năsăud. Deoarece urma să plece la Budapesta pentru începutul prelegerilor universitare, fostul deputat și-a însărcinat colaboratorii apropiați din ținut să „*facă pașii de lipsă*”. Acțiunile acestora au fost criticate de presa românească, în special cele ale directorului gimnazial Ioan Gheție²⁸.

În 21 ianuarie, Ion Ciocan pornește spre Budapesta. În drumul său se întâlnește cu o serie de funcționari ai administrație centrale din Bistrița, Dej și Gherla. Călătorind spre Cluj se întâlnește cu Páp Lászlo (Vasile Pop), care îl informează că protopretorele cercual Bodo Kálmán, unul dintre principalii colaboratori ai lui Beck în campania din 1901, se afla din 18 ianuarie în capitală. Ciocan ajunge la Budapesta pe 23 ianuarie, iar în seara aceleiași zile se afla în clubul liberal unde „*toți îmi gratulau cu bucurie*”²⁹.

În ziua de 24 ianuarie a avut loc la Năsăud o conferință, la care au participat, conform „Gazetei Transilvaniei”, „*30–40 inși din generația mai bătrână și câți-va meseriași*” în urma căreia „*fu proclamat candidat I. Ciocan profesor de limba romană la universitatea din Budapesta*”. Fostul deputat a preferat să aștepte mai întâi audiența promisă la primul ministru Széll, înainte de a accepta³⁰.

În 28 ianuarie 1903 Ion Ciocan a obținut întrevvedere mult dorită cu primul ministru Széll, în cabinetul acestuia de la parlament. Discuția dintre cei doi s-a concentrat pe diferendul de opinii de la alegerile precedente. După întrevvedere cu Széll, Ciocan era convins că factorul principal care l-a determinat pe primul ministru să-i acorde sprijin în această campanie a fost presiunea exercitată de membrii partidului liberal maghiar și de opinia publică din comitat, ale cărei deziderate au fost aduse la cunoștința premierului de comitele Bethlen³¹.

Alegerile din cercul electoral al Năsăudului s-au ținut în data de 9 februarie 1901. Deși se întorsese de la Budapesta de câteva zile, Ciocan a rămas consecvent intențiilor exprimate în scrisorile pe care le-a trimis intelectualilor năsăudeni în perioada cât s-a aflat în capitală. Prin urmare, nu s-a folosit de fonduri bănești pentru a „stimula” participarea la vot, în ciuda faptului că unii dintre colaboratorii săi i-au recomandat-o. Alegerile au fost câștigate, așa cum a dorit primul ministru și politicienii din jurul său, cu unanimitate. Nici nu i-a fost foarte greu lui Ciocan să obțină acest succes având în vedere că a fost – așa cum fusese, de altfel, asigurat – singurul candidat. În urma alegerilor Ion Ciocan a obținut un nou mandat ca reprezentant al năsăudenilor în Parlamentul de la Budapesta.³²

Prin prezentarea evenimentelor de natură politică desfășurate în primii ani ai secolului XX în ținutul Năsăudului, având ca personaj central pe deputatul Ion Ciocan, am dorit să subliniem aportul deosebit de însemnat pe care intelectualitatea românească din regiune – ca lideri și formatori de opinie pentru românii năsăudeni în

²⁷ *Ibidem*, f. 2-3.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, f. 3.

³⁰ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 21/1903.

³¹ DJANBN, colecția personală *Ion Ciocan*, dosar 181, f. 6-7.

³² *Tribuna poporului*, nr. 18/1903.

cea ce privește opțiunile electorale ale acestora – a avut-o în alegerea unui reprezentant, de aceeași naționalitate, pentru mandatul de deputat în Parlamentul de Budapesta. Necesitatea trimiterii unui român originar din zona fostului Regiment II de graniță, bun cunoscător al realităților și problemelor din ținut, care să reprezinte totodată „forum” spre care să se poată îndrepta cererile nășăudenilor în vederea soluționării doleanțelor lor de natură personală, de grup sau ale comunităților, a reprezentat motivul acestei opțiuni politice de adoptare a activismului și a colaborării cu autoritățile maghiare, în ciuda criticilor vehemente venite din partea presei românești ardelenene și a liderilor mișcării naționale. Așa cum demonstrează numeroasele „cereri de intervenție” păstrate în colecția personală Ion Ciocan din cadrul Direcției Județene Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale, deputatul nășăudean a răsplătit întrutotul încrederea alegătorilor săi.

Nu este mai puțin important de remarcat întregul aparat electoral care se punea în mișcarea în timpul campaniilor ce precedau alegerile parlamentare. Partidele politice maghiare, și în special cel liberal aflat la guvernare, dispuneau de numeroase pârghii în vederea atragerii la vot și direcționării opțiunilor electorale ale alegătorilor români spre candidații proprii, în ciuda deciziilor luate la conferințele naționale de la Sibiu. Pasivismul decretat de liderii mișcării naționale se vedea astfel respectat într-o măsură mult sub așteptările acestora. Nu trebuie să surprindă acest fapt având în vedere depărtarea geografică dintre centrul politic românesc de la Sibiu și cercul electoral al Năsăudului, dar mai ales datorită lipsei unei tradiții electorale consecvente a alegătorilor de naționalitate română. Considerăm totuși că elementul esențial pentru o astfel de stare de fapt îl constituia mecanismul de corupție electorală, atât de bine pus la punct de agenții partidului guvernamental. Nici nu putea fi altfel, având în vedere că marea parte a mandatelor de deputat ale partidului liberal erau obținute în comitatele în care naționalitățile reprezentau majoritatea populației. Consider că din cele prezentate pe parcursul studiului nostru, se pot lesne contura principalele direcții de acțiune ale „*corteși*”-lor (agenților electorali) progubernamentali. Fie că vorbim de mita electorală acordată alegătorilor, de presiunile exercitate asupra celor care îndeplineau funcții în cadrul aparatului administrativ sau asupra preoților – ambele categorii depinzând din punct de vedere financiar de stat -, de promisiunile electorale făcute în timpul campaniilor sau de abuzuri și violențele cărora au căzut victime cei care nu împărtășeau vederi progubernamentale, efectele acestora duc spre o singură direcție: guvernul își putea impune cu ușurință propriul candidat în cercurile cu un important număr de alegători nemaghiari. Cazul deputatului Ion Ciocan, care în ciuda experienței politice în rândurile Partidului Liberal, a fost pus în situația de a pierde alegerile pe fondul disensiunilor din rândul partidului, este, în opinia noastră, un exemplu edificator pentru ideea enunțată anterior.